

Innehåll

Förord	5
Förkortningar	7
Läsanvisningar	9
1 Inledning	11
1.1 Begreppen löpande räkning och självkostnadsprincipen	11
1.2 Riskfördelning vid löpande räkning.....	12
2 Förenkling av debitering och kontroll	13
3 Formulär LR06	15
4 Olika entreprenörarvoden för olika kostnadskategorier.....	17
5 Löpande räkning	19
5.1 Självkostnader såsom utgångspunkt för ersättning	19
5.2 Generella förutsättningar för ersättningsgilla kostnader	21
5.3 AB 04 kap. 6 § 9 p. 1–7 – Självkostnader	24
5.4 AB 04 kap. 6 § 9 p. 8 a och 8 b – Entreprenörarvode.....	40
5.5 AB 04 kap. 6 § 10 p. 1–4 – Tillämpningsföreskrifter	44
5.6 Ersättningsvillkor som avviker från självkostnadsprincipen enligt AB 04 ...	58
6 Entreprenörens kostnadsredovisning	65
6.1 Författningskrav	65
6.2 Rättspraxis – NJA 2020 s. 497.....	69
6.3 Rättspraxis – Svea hovrätt, mål nr T 10408-14, dom meddelad 2016-03-10 (Nybropalatset).....	70
6.4 Sammanfattning av krav på kostnadsredovisning.....	70
7 Skäligt pris	75
7.1 36 § konsumenttjänstlagen.....	75
7.2 45 § köplagen	76
7.3 Rättspraxis.....	76
7.4 Närmare om utrymme för analog tillämpning av 36 § konsumenttjänstlagen.....	85
7.5 Närmare om analog tillämpning av 45 § köplagen	87
7.6 Kostnadsredovisning – krav på tillförlitlighet	90
8 Ersättningformens inverkan på tolkning/tillämpning av AB 04	91
8.1 Generellt angående bestämmelser om kostnadsfördelning	91
8.2 Begreppet kontraktssumma	92
8.3 Kommentarer till några enskilda bestämmelser.....	92

9	Närmare om ersättningsgilla kostnader	101
9.1	Merkostnad för entreprenören	101
9.2	Beställare inte ersatt arbetet tidigare	102
9.3	Kostnad har inte uppkommit men värde tillförts entreprenaden	103
9.4	Entreprenörens egna resurser.....	104
9.5	Resurser från koncern-/intressebolag	104
9.6	Entreprenörens rätt att tillgodogöra sig material m.m.	105
10	Kan ersättningsformen påverka entreprenadens omfattning?.....	107
	Litteratur	111

Förord

Generellt kännetecknas byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader av att ett preciserat uppdrag utförs mot en preciserad ersättning. Entreprenören ska utföra viss prestation med visst resultat och mot viss betalning, oftast ett fast pris. Grunden för entreprenörens rätt till ersättning vilar därmed i huvudsak på ett resultatansvar. Om entreprenaden vid slutbesiktning bedöms såsom felfri är utgångspunkten att entreprenören har rätt till full betalning – hela det fasta priset.

Även vid entreprenader/arbeten som ersätts enligt självkostnadsprincipen i AB 04, föreligger som utgångspunkt ett resultatansvar. Avtalat resultat utgör normalt en nödvändig men väl inte tillräcklig förutsättning för entreprenörens rätt till ersättning. Som ytterligare förutsättning krävs att entreprenören ådragit sig självkostnader. Dessa självkostnader utgör en del av grunden för entreprenörens rätt till ersättning. Härigenom skiljer sig ersättningsformen på ett avgörande sätt från vad som gäller vid andra ersättningsformer.

Självkostnadsprincipen enligt AB 04 medför en annan riskfördelning jämfört med övriga ersättningsformer. Den nyss nämnda självkostnaden såsom nödvändig förutsättning för entreprenörens rätt till ersättning, innebär även en rättighet för entreprenören. Oavsett vad självkostnaderna uppgår till är utgångspunkten att entreprenören har rätt till full kostnadstäckning.

Ett fåtal bestämmelser i AB 04 är utformade särskilt för självkostnadsprincipen. Andra bestämmelser är utformade för fastprisentreprenader, vilket kan påverka såväl tolkning som tillämpning.

I sammanfattning ger självkostnadsprincipen upphov till intressanta frågor vad gäller såväl den övergripande riskfördelningen som tolkning och tillämpning av enskilda avtalsvillkor. Målsättningen med denna bok är att utifrån min erfarenhet belysa sådana frågor med förhoppning om att det kan bidra till ökad insikt om ersättningsformen och dess villkor.

Hovås juni 2024

Eilert Andersson

Förkortningar

AB 65	Svenska Teknologföreningens Kontraktskommittés Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader, utgivna 1965
AB 72	Svenska Teknologföreningens Kontraktskommittés Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader, utgivna 1972
AB 92	Föreningen Byggandets Kontraktskommittés Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader, utgivna 1992
ABM 07	Allmänna bestämmelser för köp av varor i yrkesmässig byggverksamhet, utgivna 2007
ABT 94	Föreningen Byggandets Kontraktskommittés Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten, utgivna 1994
AB 04	Föreningen Byggandets Kontraktskommittés Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader, utgivna 2004
ABT 06	Föreningen Byggandets Kontraktskommittés Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten, utgivna 2006
AB-U 07	Allmänna bestämmelser för underentreprenader
ABT-U 07	Allmänna bestämmelser för underentreprenader på totalentreprenad
AFA–AFG	Administrativa föreskrifter, AMA AF 21
AMA	Allmän material- och arbetsbeskrivning
Bokföringslagen	Bokföringslag (1999:1078)
Hus AMA 72	Allmän material- och arbetsbeskrivning, utgiven 1972
Konsumenttjänstlagen	Konsumenttjänstlag (1985:716)
Köplagen	Köplag (1990:931)
Mervärdesskattelagen	Mervärdesskattelag (2023:200)
NJA	Nytt juridiskt arkiv, avdelning I

Läsanvisningar

Utgångspunkten för denna bok är att beställaren är en juridisk person eller i vart fall inte någon fysisk person som handlar för ändamål som huvudsakligen faller utanför näringsverksamhet. Annorlunda uttryckt behandlas inte konsumententreprenader.

Utgångspunkten för denna bok är vidare att AB 04 gäller som kontraktshandling. Entreprenören kan emellertid vara såväl general- som underentreprenör. I det senare fallet är det naturligt att tillämpa AB-U 07 som kontraktshandling. AB-U 07 innehåller inte några från AB 04 avvikande bestämmelser om löpande räkning. Detta utesluter emellertid inte att innebörden av en bestämmelse kan påverkas av om beställaren är byggherre jämfört med om beställaren är generalentreprenör.¹ Bestämmelserna om löpande räkning i ABT 06 är i huvudsak likalydande med AB 04. Liksom AB-U 07 innehåller inte heller ABT-U 07 några från ABT 06 avvikande bestämmelser om löpande räkning. Vad som utvecklas i denna bok om AB 04 bör därmed ha stor relevans även inom entreprenader där ABT 06, AB-U 07 eller ABT-U 07 utgör kontraktshandling.

Löpande räkning kan användas som ersättningsform för en entreprenad i dess helhet eller för del därav, exempelvis vid reglering av ÄTA-arbete. I huvudsak görs i denna bok inte någon skillnad häremellan, utan utvecklingen gäller som utgångspunkt för båda fallen.

Läsaren förutsätts ha tillgång till AB 04, även om flertalet behandlade bestämmelser återges i relevanta delar.

¹ I relation till underentreprenören intar generalentreprenören beställarrollen.

1. Inledning

1.1 Begreppen löpande räkning och självkostnadsprincipen

I begreppsbestämningarna i AB 04 definieras varken begreppen *löpande räkning* eller *självkostnadsprincipen*. Klart är emellertid att båda begreppen beskriver hur entreprenörens ersättning ska beräknas, dvs. att fråga är om ersättningsformer, med egenskaper som avviker från andra ersättningsformer, exempelvis *fast pris*.

Vidare är det klart att *självkostnadsprincipen* innebär att entreprenörens ersättning ska beräknas med utgångspunkt i dennes självkostnader. I kommentar till AB 04 kap. 6 §§ 9 och 10 – vilka båda utgör centrala bestämmelser för löpande räkning – har villkorsförfattarna emellertid öppnat upp för att parterna till förenkling av debitering och kontroll kan träffa avtal om att vissa kostnader ska beräknas på grundval av bl.a. arbetad tid, exempelvis ett avtalat timpris. Entreprenörens självkostnad kommer då inte att utgöra grund för entreprenörens timersättning.

Naturligt är att använda begreppet *självkostnadsprincipen* för fall då entreprenörens ersättning ska beräknas på grundval av dennes självkostnad. Annorlunda uttryckt innebär självkostnadsprincipen att entreprenörens ersättning beräknas helt i överensstämmelse AB 04 kap. 6 § 9.

Vidare är det naturligt att använda begreppet *löpande räkning* för samtliga fall då entreprenörens ersättning ska beräknas på grundval av nedlagda resurser, exempelvis nedlagd tid samt utifrån ett avtalat timpris.

I den mån entreprenörens ersättning inte ska beräknas på grundval av nedlagda resurser, utan på grundval av resultatet – exempelvis *fast pris* allteftersom enskilda arbetsmoment utförts, eller *mängdkontrakt* (reglerbara mängder) utifrån uppmätt utfört arbete – faller dessa ersättningsformer utanför begreppet *löpande räkning*.

Utifrån dessa utgångspunkter är begreppet *löpande räkning* ett vidare begrepp jämfört med begreppet *självkostnadsprincipen*. Anta att det av parternas avtal följer att material ska ersättas till självkostnad och att arbetare ska ersättas med 500 kronor per timme. Följande ersättningsformer gäller då.

- Material – ersätts på grundval av entreprenörens självkostnad, dvs. till löpande räkning och självkostnadsprincipen.
- Arbetare – ersätts på grundval av nedlagd tid men inte på grundval av entreprenörens självkostnad per timme, dvs. till löpande räkning men inte enligt självkostnadsprincipen.

Fortsättningsvis i denna bok används begreppen *löpande räkning* respektive *självkostnadsprincipen* i ovan redovisade betydelser.²

1.2 Riskfördelning vid löpande räkning

Valet av ersättningsform – exempelvis *löpande räkning* alternativt *fast pris* – påverkar den avtalade riskfördelningen.

Vid *fast pris* bär entreprenören som huvudregel risken för att arbeten kommer att utföras såsom denne kalkylerat. Om arbetena visar sig ta längre tid att utföra eller om inköp blir dyrare, ligger risken härför normalt på entreprenören.³ Nämda riskfördelning är emellertid inte undantagslös. Avviker verkliga förutsättningar från kalkylförutsättningar, kan avvikelse häremellan enligt AB 04 kap. 2 § 4 komma att likställas med ÄTA-arbete, med därav följande kostnadsreglering och eventuell tidsförlängning.⁴ Uppkommer under entreprenadtiden oförutsedda kostnadsändringar kan det under särskilt angivna förutsättningar medföra ändring av avtalat fast pris; AB 04 kap. 6 § 3. Vid sidan av villkor i AB 04 kan parterna ha träffat avtal om att det fasta priset (kontraktssumman) ska indexregleras. Oaktat att undantag föreligger, är utgångspunkten emellertid att det är entreprenören som vid ersättningsformen *fast pris* bär risken för att arbeten kommer att utföras enligt kalkyl.

I motsats till vad som gäller vid ersättningsformen *fast pris* gäller vid *löpande räkning* – i synnerhet då självkostnadsprincipen tillämpas – att beställaren i huvudsak bär risken för att arbete inte kommer att utföras enligt plan/kalkyl/budget, exempelvis genom att arbetet tar längre tid.⁵ Inte heller denna riskfördelning är emellertid utan undantag. Entreprenören bär ansvar för att avtalat entreprenörarvode täcker dennes risk/kostnader samt bidrar till erforderlig vinst. Skulle exempelvis fel av stor omfattning framträda under ansvarstiden, vilka som huvudregel ska avhjälpas på entreprenörens bekostnad, kan även arbete som ersätts till löpande räkning medföra nettoförlust för entreprenören.⁶

Oavsett att undantag föreligger, innebär ersättningsformen *löpande räkning* som utgångspunkt att entreprenörens ersättning ska beräknas utifrån nedlagda resurser. Vid *självkostnadsprincipen* är utgångspunkten att entreprenörens ersättning ska beräknas utifrån dennes självkostnader. Att entreprenören vid självkostnadsprincipen ådragit sig kostnader vid utförandet av entreprenaden är därmed normalt en *nödvändig förutsättning* för att entreprenören ska vara berättigad till ersättning för kostnaderna – givetvis i kombination med att entreprenören åstadkommit ett resultat. Härigenom skiljer sig ersättningsformen i grunden från exempelvis ersättningsformen *fast pris* där i huvudsak endast resultatet är av relevans för entreprenörens rätt till ersättning.

² Här redovisad distinktion mellan begreppen är inte unik. Se exempelvis Svea hovrätt i dom meddelad 2016-03-10, mål nr T 10408-14, där domstolen skrivit följande. "I avtalet anges att ersättning för arbete som affärschef, platschef, arbetsledare, entreprenadingenjör, byggnadsarbetare och inredning/finnickare utför ska utgå med vissa angivna timpris och inte i enlighet med självkostnadsprincipen."

³ Arbete kan även ta kortare tid liksom att inköp kan bli billigare, vilket utgör möjligheter för entreprenören.

⁴ Förutsättningarna för tidsförlängning vid ÄTA-arbete regleras i AB 04 kap. 4 § 2.

⁵ Arbete kan naturligtvis ta kortare tid, vilket då utgör möjligheter för beställaren.

⁶ Kostnadsansvar för felavhjälpande regleras i AB 04 kap. 5 § 17.